

SZEMLE

Németh Gábor

MINDEN LÁTSZAT ELLENÉRE

(Regényrészlet)

„Bácsi, od'adná azt a lapátot?”

Évődő, telt hang, nem azonnal kellemetlen, ahhoz előbb még ízlelgetni kell, csak később üt, mintha selymesre főzött krémlevesben váratlanul szegfűszeg akadna a fogadra. Vagy hasonlatnak ott az a bizonyos, csalódást keltő utóíz, aljasabb boroknál.

Így mondja, *odadná*, a két *a* nyomtalanul egygé olvad, találgatom, mi okozza az apró kellemetlenséget. Talán ahogy a „bácsi” kényeskedő, mesterkélten gyermeki hangsúlyát hirtelen a kamasz érdeőbb, számító keresettségére váltja. Mintha az egész életet előre akarná fölfalni. Mihez hasonlít, nem, mit idéz fel, hová tartozik, mire emlékeztet, mi teszi ismerőssé.

Elég hamar megvan, pedig az a régi mondat nem kamaszé, nem is gyereké, hanem egy nőé.

Az aluljáróban áll a nő, lepedő van elé kiterítve, azon hagymák, paprikák, egyforma gúlákba rakva.

„Erőősetédesetacsemegehagymátegyszázazaas.”

Mintha nyílveesszővel találának el. Lassan fordulok hátra.

A fiú szétnyitott nyugágy szélére ült, görnyedten, lehet vagy tizenöt éves, puha, kövér test, álmos arcból felfénylő tekintet, mint aki a sejtésre ébred, hogy történni fog valami visszavonhatatlan, visszavonhatatlanul jó.

Néhány méterrel arrébb mutat az ujjával, tényleg ott a lapát, piros lapát, sárga vödör, kék-zöld homokozóformák, elfáradt, fakó műanyagból, szikkadó gödör mellé dobva, gazdátlanul.

Jól tudom, kik vagytok, amúgy. Idejárnak már egy hete, nem a szabadstrandra, hanem a fizetésre, nyilván a homokos part miatt, hanyagul egymás mellé húzzák a bérelhető ágyakat, kivesznek még néhány napernyőt is, nevetnek, kajálnak, elvannak, mint a befőtt.

Mondjuk ezt a lapátosat mintha még nem láttam volna. Talán ma van először itt. Megállapíthatatlan, hányan is vannak tulajdonképpen, talán rokonok is, két vagy három család, ez nem látszik pontosan, vagy legalábbis én nem látom. Nincsen szemem hozzá.

Kicsit nagyobb helyet foglalni el a feltétlenül szükségesnél.

És körülveszi azt még, homokvárat a víz, a láthatatlan, de mégis átléphetetlen, mert pontosan érzékelhető sáv.

Szürke zóna, demarkációs övezet.

Most csak ketten vannak a körön belül, a többiek elmentek lán-gosért, sörözni, fagyizni, vagy az úgynevezett élménymedencébe, mindegyiken ott a neonsárga karszalag, amivel egész nap ki-be lehet járni, kész vagyon. A férfiakon vastag aranyláncok, mint a gangsta-rappereken. Olvastam valahol, hogy azok meg a kalóztól vették át, megtetszett, úgy, nyilván valami rajzfilmben. Magukon hordják a vagyonukat, súlyos, tömör aranyban, szépen, adagokra osztva. Hogy ha helyzet van, pontosan ki lehessen mérni az óvadékot. Ledurran-tasz valakit, mert megharagszol, kijön a yard, a tenyered a Cadillac hűtőjén, bevisznek, naná, te meg szépen lekapcsolsz a nyakadból néhány szemet.

Meg amit még a Móricka el bír képzelni.

Ezen a kövér gyereken is ott van a lánc, meg a testvérén, aki pár évvel lehet idősebb, nincs rajta semmi fölösleg, sötétre égett bőr, tökéletesen kidolgozott izmok. Nem a gymben fújta föl a személyi edző. Így csak durva fizikai munkával lehet megerősödni, útépités-sel, kubicolással vagy kinn a földeken. A fürdőnadrágja vörös, az a fajta, ami ha átázik majd, hanyagul a combjára csavarodik. Kalóz-vitorla, ez a szó jut eszembe, a nadrág szárába vert, amúgy nyilván-lóan fölösleges fémkarikák miatt.

A kövér fiú a szemembe néz, és megismétli, ugyanúgy, a pontos dallammal együtt, a mondatot.

„Bácsi, od'adná azt a lapátot?”

Fölmérem a távolságot, melyikünkhöz van közelebb, de egyenlő oldalú háromszöget képezünk, a lapát, a kövér gyerek meg én.

„Nem az enyém, menj csak érte, ha akarod.”

Ezt mondja valaki a hangomon.

Korrekt válasz, nem barátságatlan, talán csak egy árnyalattal határozottabb a szükségesnél, talán csak én hallok ki belőle némi ingerültséget, mintha kárhoznám a kövér gyereket a vágyaiért,

mintha a korához nem illőnek tartanám a lapátot, mintha önérzetemben volnék megbántva, mit képzél, mi vagyok, a szolgálja talán.

Csak azért, mert kilóra megvehetnétek a strandot?

A gyűlöletet rejti a mondat, egész kicsi gyűlölet, de hiába búj el, muzsikus fül ki tudná belőle hallani.

A gyerek nem válaszol, a másik szólal meg, az öccséhez beszél, szelíd, de valahogy hűvös hangon.

„Mondtam már, hagyd ezeket, nincs semmi értelme.”

A kövér fiú válasz helyett visszamosolyog a bátyjára, mint akit rajtakaptak valami csínytevésen.

Megint nem tudott ellenállni.

Beindul a rendszer.

Zuhog az ész a gazdátlan tényrakásokra, ahogy egykor a költő mondta.

Valami mégis hiányzik. Nem a felismerés, hogy a rendreutasítás formája és tónusa milyen erővel lepott meg, hogyan kezdi ki a kétely nélküli bizonyosságot, hogy az ilyen színű és állagú, fegyverrel munkált testen általában nem a hűvös józanság uralkodik, hanem a magabiztosság forró gögje, hiába szeretném ebbe az irányba vinni az értelmezést, ha tudom, mert mintegy villámfényben, megértem, hogy a zavart nem ez a furcsa ellentét okozza, hanem a kifogástalan hangképzés, a mondat pontos zenéje, a már-már hivalkodóan korrekt dallam, ami ezek szerint kizáró ellentétben áll azzal az egyszerű ténnyel, hogy ezek itt cigányok.

Azzal tehát, hogy ezt aztán semmi pénzért nem néztem volna ki a vörösgatyásból.

Ezt? De mit? És miért nem?

Mert azzal, hogy bírja a nyelvét, azt a képtelenséget állítja, hogy ura lehet a sorsának is?

A hűvös rezignáció, ami az egyszerű közlésből áradt, elárulta, hogy a tudás, mit lehet várni a világtól, vele született.

Hogy mire számíthat.

Ő persze tudja a választ, semmire, csak az öccse még gyerek ehhez a dologhoz, túl fiatal még vagy nem elég tehetséges, tanulnia kell, idő kell rá, ennyi az egész.

Előbb-utóbb meg fogja szokni.

„Pedig ezek tizenöt évesen már gyereket csinálnak.”

Erős mondat, a hátam mögül jön.

A csónakos ember mondja, nem tudom, mikor és hogyan került ide, már nincs forgalom, megy lefelé a Nap, szedelőzködnek a nyaralók, hát elkezd járkálni, és – régi profi – megérzi, ha helyzet van, ha lehet a zavarosban halászni.

Megérzi, kiveti a hálót, de úgy, hogy csak én halljam, azok, akikre vonatkozik, egyáltalán ne.

Ahogy kimondja, tudom, akár mondhattam volna én is.

Mintha az egész mondat egyetlen név volna, az én ingerültségemet szólította volna meg.

Úgy lesz csend, mint amikor hirtelen eláll a szél, a tó tükre megfeszül, mint üvegen a celofán, aztán felborzolódik. Fémes, szürke felhők, a víz színe acélkékről sárgászöldre vált, a láthatárt pengére húzza valami fény, nem is érted, honnan jöhet. Élesen áthúz fölötünk egy hattyúcsapat. És végül, mintha valaki rendezné, lassan összeáll a kép, távolabb feltűnnek a többiek, jönnek visszafelé, az apák sörökkel, a két asszony összehajolva, valamin nevetnek, a derekukon színes törülközők, lángosokat hoznak, olajos fecnik közé szorítva. Aztán egy biciklis gyerek még, meg a kislányok rózsaszín és világoskék úszódresszben.

Néhány lépésre tőlünk fiatal, szőke férfi állt, a Chicago Bulls ebben a közegben nevelésében ható, hófehér mezét viselte, a sportpályák felé vezető betonúton várt a társaira, akik, az arcán látszott, érthetetlenül sokáig vacakolnak.

Unalmában pattogtatta a labdát.

Kifogástalan, fekete Wilson, utcára tervezve, még alig játszottak vele, jár, finom ritmusban, le és föl, a keze és az út betonja között, néha az enyhe terpeszén át hátrapatintja, oda se néz, a dereka mögött ballal hátranyúl, fölpöcköli a visszapattanó labdát, hogy az a feje fölött visszahullva újra a tenyerébe érkezzen.

A csendben megint hallottam a mondatot.

A fejemben szólt, belül.

„Mondtam már, hagyd ezeket, nincs semmi értelme.”

A hangsúlyból eldönthetetlen volt, mik vagy kik azok az „ezek”, akiket vagy amiket az öccsének „hagynia” kellene, mire utal, a kövér fiú idegesítő szokására, hogy idegeneket szólít meg, vagy eleve, közvetlenül rám céloz vele.

Az olyanokra, mint én. A magamfajtákra.

Hogy arra figyelmezteti a testvérét, ki tudja, hányadszor, hogy velünk beszélni, hozzánk szólni, ennek nincsen semmi értelme.

Ezerszer megbánhatta volna már, de mindig újra kezdi.

Az intellemt hiábavaló ismétlésétől fáradt ennyire. Ezért a hűvös józansága. Hiábavaló, de kötelező gyakorlat. Ez a dolga, hát megteszi, megismétli végtelenszer, és ettől az elszánt beletörődéstől ennyire fegyelmezett.

A kövér fiú fölnezt a labda hangjára, az arcán elömlött a korábbi ismerős mosoly, és már jött is az újabb mondat.

„Bácsi, játszhatok én is?”

Nyugodtan fordult felé a wilsonos, talán egy ütemmel később, mint ahogy ezt bármi indokolta volna, utolsót pattintott a labdán, fölpöckölte, és hagyta, hogy a két tenyerében megpihenjen. Átlósan, alulról fölfelé megrántotta a fejét, nyakból, hogy a hosszú, napszitta tincs fölropüljön a szeméből és a nedves homlokára tapadjon.

Persze, mondta gyorsan, már-már szolgálatkészen, de a szája sarkán elindult egy alig észrevehető fintor. Mintha morzsa volna ott, egy szendvics maradéka, megnyalta az ajkát, aztán mégis hagyta a morzsát mosollyá nőni.

„Elkapod?”

A kövér fiú hevesen bólintott, mint akinek más vágya nincs, csak a fekete Wilson, azzal a szenvedéllyel. Mintha azt mondaná a bólintással, tényleg csak az a labda kell, egy pillanatra, de onnantól aztán meg lesz oldva az élet.

Meglátod, bácsi, mire megyünk majd, te meg én.

„A mellső kétkezes átadás helyes végrehajtásakor” a szakirodalom szerint „mell előtt kb. 30 cm-re kell a labdát tartani. Az átadás kissé lefelé a test felé, majd alulról felfelé történő mozgással kezdődik. A karok, amelyek a test mellett mozognak, könyökből kinyúlnak, a tenyerek kifelé csapódnak, és az ujjak erőteljes nyomásával hagyja el a labda a kezét. A hüvelykujjak a talaj felé mutatnak. Az alsó végtag erőközlése révén a lábak és a törzs kinyúlnak, követik a labda irányát.”

Majdnem tökéletes dobás volt, leszámítva talán a könyöktartásnál mutatkozó, amúgy elegáns hanyavetiséget, ám a kézfejek már előírászerűen, bár kétségtelenül kissé modorosán csapódtak oldalra. Egy gondolattal hosszabb ideig tartotta őket a levegőben.

Mintha arra várna, hogy lefényképezzék.

A gyakorlatlan amatőrt váratlanul éri az ilyen dobás ereje. A wilsonos ráadásul elkövetett egy apró hibát, a dobás indításakor beleszámította, amúgy érthető okokból, hogy a fiú, érzékelve a közeledő labdát, nyilván feláll, úgy várja majd, ezért az ülő testhez képest nagy-

jából fejmagasságban lötte el a passzt. A dobás iránya tehát magyarázható, mi több, ésszerű volt, aránytalan ereje viszont nem, az semmiképp sem volt a helyzetüknek megfeleltethető. Mintha csak valódi bejátszás volna, gyakorlottan zónázó védők közé, a betörő center kezébe.

A kövér fiúnak annyi ideje maradt, hogy kissé oldalra dőlve elhúzza a fejét. A józan ész azt mondta volna bárkinek, és nem mondhatott neki se mást, hogy ne nyúljon utána, hagyja a labdát a kijelölt pályáján mozogni, leesni és gurulni, amíg csak tart a tehetetlenségi erő.

De a kövér fiú meg akart felelni.

Egyfelől az elvárásnak, amit a passz a kosárlabda nyelvén bejelentett, másfelől a nyilvánvalóan pimasz kihívásnak, ami egy másik világból érkezett, és végül, a szó talán rejtettebb értelmében, megfelelni a bátyjának, megadni a kellő választ, bizonyítani, hogy értsen bár az „ezek” szón akármit, mégiscsak van, tehát lehetséges kivétel.

Minden megfontolás ellenére a felé zúgó fekete Wilson útjába nyúlt.

Igazi dilettáns mozdulata volt.

A labda persze eltörte vagy kifecamította az ujját, az ütközéstől lelassult, távolabb földet ért, gurult néhány métert, és megállt a homokban, alig lépésre az elhagyott játékoktól.

A fiú elvörösödött, de más nyomot nem hagyott arcán az erő fájdalom. Még mosolygott is, zavartan, mint aki bocsánatot kér az ügyetlenségéért. Nem állt föl, nem ment a labda után, hanem a feneké alá, a föltehetően még nyirkos fürdőruha enyhítő rejtékébe dugta a kezét.

Lassan állt fel a vörösgatyás, és ahogy elrugaszkodott a nyugágyról, megfeszültek hátán a hosszú izmok. Mégsem volt a mozdulatban semmi fenyegető. Egyenesen a szőke csávó szemébe nézett. Az állta a pillantását és kérdőre húzta a szemöldökét. Mint aki előre jelzi, még mielőtt bármi félreértés esne, hogy abban a játékban, amelynek kellékeit ő maga oly nagy kéjjel birtokolja, a passz kifogástalan volt, mi több, udvarias, hiszen erejével mintegy megelőlegezte azt a bizalmat, amire a kövér fiú láthatóan vágyott. A vörösgatyás lustán a labdához sétált, felvette a homokból, és lágy, civil mozdulattal visszadobta. A kosaras bólintott, megpörgette ujján a Wilson, majd a hóna alá fogta, és ráérős léptekkel elindult a betonnal borított pályák felé.

Úgy ért véget, ahogy elkezdődött.

Mintha csak attól történt volna meg, hogy akadt rá tanú.

Álmos ritmusban érkeztek, a férfiak a sörrel, az asszonyok a lángosokkal, a biciklis gyerek meg a kislányok. Aztán enni és inni kezdtek. Nem vettek észre semmit az egészből. Amikor befejezték, az egyik apa szólt a két fiúnak, hogy lassan indulni kéne. Lomhán szedelőzködtek. Az asszonyok a pokrócokat szedték össze, néhány lépéssel odébb lerázták róluk a finom homokot úgy, hogy a tó felé fújja a szél. A kövér fiú szuszogva előrehajolt, az épen maradt kezével a homokba nyúlt, és két fénytelenre kopott, alumínium mankót húzott ki onnan.

Amit éreztem, egyszerre hasonlított fájdalomra és kéjre, tulajdonképpen örömmel kellett volna fogadnom, mint minden ritka és rendkívüli érzést, hiszen az ilyesfélék újra és újra, megszokhatatlan erővel tudatják az emberrel, hogy minden látszat ellenére él. Pontatlan volna szégyennek nevezni, de nem segített rajta a meggyőződés, hogy se én, se a csávó a Wilsonnal, egyikünk sem láthatott a homok mélyére. És maradt még valami, ingyen ráadás, mint amikor, virtusból vagy kegyeletből, az utolsó harmadig szívsz egy rosszabb szívart. A már-már megnyugtató érzés, hogy mindettől függetlenül vagy mindezek ellenére a vörösgatyásnak igaza van. Nincs, mert honnan is volna bármi teendő. A kövér fiú felegyenesedett, és a mankójára támaszkodva vonszolni kezdte magát a kijárat felé. Jobb dolgunk nem lévén, néztük némán, a vörösgatyás meg én. Úgy látszott, nem tart igényt semmiféle szájalomra.

Ex Symposion, 69. (2010)

(Németh Gábor 1956-ban született Budapesten. Prózát és esszét is ír. József Attila-díjas.)